

PERSBERICHT

Juni 2022

Verslag aan het Vlaams Parlement

Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

Bij zijn evaluatie van de Vlaamse hulp- en dienstverlening aan gedetineerden stelde het Rekenhof vast dat de regie en centrale ondersteuning ervan nog onvoldoende sterk zijn. Er ontbreekt nog steeds een individueel hulp- en dienstverleningsplan dat de noden en behoeften van de gedetineerde beschrijft en waarin alle trajecten op elkaar worden afgestemd. Het aanbod in de gevangenissen is aangepast aan de specifieke gevangeniscontext, maar wordt soms gehypothekerd door (praktische) obstakels, zoals verouderde infrastructuur. Structurele drughulpverlening tijdens detentie ontbreekt en er is nood aan meer samenwerking met de OCMW's rond de vrijlating. Hulp- en dienstverleningstrajecten worden vaak onderbroken, soms om persoonlijke redenen, maar ook wegens structurele obstakels, zoals transfers naar een andere gevangenis en stakingen. Binnen het onderzoeksopzet van het Rekenhof blijkt dat de onderzochte hulp- en dienstverlening niet leidt tot meer tewerkstelling na vrijlating en minder wederopsluiting. Uitgebreider kwantitatief vervolgonderzoek is echter nodig.

Organisatie van de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden

De Vlaamse hulp- en dienstverlening aan gedetineerden is sterk gebaseerd op een netwerk- en importmodel: samenwerkingsverbanden van autonome hulp- en dienstverleningsorganisaties die ook buiten de gevangenis actief zijn. Dat leidt tot heel veel hulp- en dienstverlenende actoren, coördinerende functies en overlegorganen. Daardoor heeft de coördinerende administratie geen duidelijk overzicht van de exacte personeelsinzet in de penitentiaire hulp- en dienstverlening en de totale financiële kost.

De Vlaamse overheid is voor haar werking sterk afhankelijk van de federale gevangeniscontext waarin ze opereert. Voor het groepsaanbod en het benodigde materiaal heeft ze zichzelf in een financieel afhankelijke en onzekere positie geplaatst door zich te beroepen op de middelen van het federaal beheerde Steunfonds.

Afstemming op de individuele noden en behoeften van de gedetineerde

De gedetineerde gaat de hulp- en dienstverlening vrijwillig aan. Het justitieel welzijnswerk (JWW) is in handen van trajectbegeleiders van CAW (Centrum voor Algemeen Welzijnswerk), die o.a. in onthaal, vraagverheldering en doorverwijzing van gedetineerden voorzien. In 2018 werd iets meer dan de helft van de binnenkomende gedetineerden onthaald. Hun noden en behoeften worden over het algemeen voldoende in kaart gebracht, maar er bestaat enige lokale diversiteit in het onthaalbeleid, de methodiek en de registratie. De mate van behoeftedetectie hangt bijgevolg af van de gevangenis waar de gedetineerde binnenkomt.

Het al acht jaar geleden aangekondigde hulp- en dienstverleningsplan op maat van de gedetineerde is er nog altijd niet. De belangrijkste oorzaken zijn tegenstrijdige interpretaties over het concept van het plan en de betwiste positie van CAW-trajectbegeleiders om een coördinerende rol op te nemen. Het Rekenhof is van oordeel dat de Vlaamse overheid de invoering van het hulp- en dienstverleningsplan te afhankelijk maakt van de invoering van het federale detentieplan.

De afwezigheid van een overkoepelend hulp- en dienstverleningsplan maakt doorverwijzing en informatiedeling tussen hulp- en dienstverleners des te belangrijker. Zij klagen echter dat ze enerzijds te weinig informatie krijgen van anderen en anderzijds onder druk worden gezet om informatie te delen die ze niet willen of kunnen delen omdat het hun onafhankelijkheid hypothekeert of wegens het (medisch) beroepsgeheim. Dat neemt niet weg dat op het terrein vaak goed wordt samengewerkt en dat het (medisch) beroepsgeheim essentieel is voor een goede hulpverleningsrelatie.

Toegang tot hulp- en dienstverlening

Decretaal is er geen basisaanbod van hulp- en dienstverlening vastgelegd dat beschikbaar moet zijn in elke gevangenis. Het aanbod varieert dan ook aanzienlijk naargelang de deelpopulaties, het gevangenisregime, de infrastructuur, etc. Soms ontbreekt gewenst aanbod wegens (praktische) obstakels, zoals regionale onbeschikbaarheid van het aanbod, het gebrek aan digitalisering in de gevangenissen en verouderde infrastructuur. Aan de twee laatste knelpunten wordt sinds kort enigszins tegemoetgekomen. Infrastructurele obstakels en variaties in de praktische invulling van het aanbod leiden er toe dat gedetineerden met een gelijkaardig profiel *niet* altijd en overal tot *hetzelfde aanbod* toegang hebben. Bovendien bestaan er vaak wachtlijsten, vooral bij CGG (Centrum Geestelijke Gezondheidszorg) en CAW, wegens personeelstekort. Daarom maken de hulp- en dienstverleners het aanbod soms slechts beperkt bekend en bestaat het risico dat een gedetineerde nooit de gevraagde hulpverlening krijgt voor hij vrijkomt.

De grootste hiaten in de hulp- en dienstverlening zijn drughulpverlening tijdens detentie en samenwerking met de OCMW's rond de vrijlating. Op het vlak van drughulpverlening bestaan er enkele - hoofdzakelijk federale - initiatieven die als goede praktijken gelden, maar de nodige structurele financiering en een hulpverlenende actor voor wie de problematiek centraal staat, ontbreken. Ook de samenwerkingsmogelijkheden met de OCMW's, als belangrijke actor in de brug-binnen-buiten, zitten nog te veel in een aftastende fase.

Deelname aan het aanbod

De lokale teams hebben enigszins zicht op de deelname aan de hulp- en dienstverlening, maar de Vlaamse overheid legt zichzelf geen streefcijfers op om deelname te verhogen en voert geen systematische, overkoepelende evaluatie uit. Dat is trouwens niet mogelijk omdat de cijfers te verspreid zitten over databanken van de verschillende partnerorganisaties. De Vlaamse overheid heeft ook geen kernindicatoren vastgelegd om de registratie enigszins te stroomlijnen, wat een beleidsmatige aansturing bemoeilijkt.

Continuïteit van de hulp- en dienstverleningstrajecten

De meerderheid van de trajecten bij een CAW of CGG wordt vroegtijdig afgebroken en slechts de helft van de cursisten neemt deel aan het examen van een opleiding. Diverse knelpunten die de continuïteit hypothekeken, situeren zich eerder in de federale context. Zo worden de hulp- en dienstverleners niet altijd (tijdig) op de hoogte gesteld van een nakende transfer van een gedetineerde naar een andere gevangenis. Ook stakingen hebben op korte en lange termijn gevolgen voor de continuïteit. Het Rekenhof is van oordeel dat de Vlaamse overheid onvoldoende gecoördineerde initiatieven neemt om de impact daarvan te beperken.

Na vrijlating verloopt de aansluiting met de hulp- en dienstverlening buiten de muren niet altijd even vlot. De lokale teams proberen dat knelpunt weg te werken, maar wachtlijsten in de buitenwereld bemoeilijken de inspanningen. Projecten als buddywerking, TANDEM (Toeleiding en Aanmelding Na Detentie En Meer) en samenwerking met de Leerwinkels zijn succesvol gebleken, maar tonen ook dat de reguliere trajectbegeleiding die rol niet ten volle kan opnemen.

Effect van de hulp- en dienstverlening op tewerkstelling en wederopsluiting

Het Rekenhof heeft bij 4.277 ex-gedetineerden onderzocht of (beroeps)opleidingen, werkplekieren en toeleiding naar werk bijdragen tot meer tewerkstelling na vrijlating en minder wederopsluiting. Binnen het specifieke onderzoeksopzet stelde het Rekenhof vast dat de onderzochte hulp- en dienstverlening niet leidt tot meer tewerkstelling en minder wederopsluiting. Daarbij speelt zelfselectie bij de vrijwillige deelname aan de hulp- en dienstverlening mogelijk een rol: voornamelijk gedetineerden met een zwaarder detentieverleden, die doorgaans moeilijker een job vinden en sneller recidiveren, volgen (beroeps)opleidingen en worden begeleid door detentieconsulenten van VDAB.

Er is verder onderzoek nodig waarbij ook gegevens over de CAW- en CGG-hulpverlening, het arbeidsmarktverleden, een verslavingsproblematiek, schulden, woonplaats, etc. worden opgenomen. Ook de effecten *tijdens* de detentieperiode, in het bijzonder op de detentieschade, moeten worden bestudeerd. De overheid moet de randvoorwaarden om een completer effectonderzoek mogelijk te maken, in kaart brengen en vervullen.

Reactie van de Vlaamse ministers

De Vlaamse ministers zijn van oordeel dat het besluit van het rapport grotendeels overeenkomt met hun beleidsvisie en dat het hun toekomstige aanpak inspireert. De Vlaamse ministers gaven ook aan dat, in het kader van het nieuwe strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden 2020-2025, enkele aanbevelingen al in uitvoering zijn, dat sommige zaken in de steigers staan en dat andere bijstellingen nog moeten worden opgestart. Ze plaatsten wel enkele kanttekeningen bij de opmerkingen van het Rekenhof over het import- en netwerkmodel en vrezden, ondanks de nuancerings van het Rekenhof, verkeerde conclusies over het effectonderzoek.

Reactie van de federale minister van Justitie

De federale minister van Justitie wees in zijn reactie op de moeizame aanwerving van extra PSD-medewerkers, nodig voor de invoering van het detentieplan, maar ook op de inspanningen en vorderingen op het vlak van digitalisering, de hervorming van de penitentiaire gezondheidszorg en de introductie van de nieuwe functie van detentiebegeleider, die moet bijdragen aan een betere bekendmaking van en deelname aan de Vlaamse hulp- en dienstverlening.

Informatie voor de pers

Het Rekenhof controleert de openbare financiën van de federale Staat, de gemeenschappen, de gewesten en de provincies. Het draagt bij tot de verbetering van het overheidsbeheer door nuttige en betrouwbare informatie die voortvloeit uit een tegensprekelijk onderzoek, toe te zenden aan de parlementaire vergaderingen, aan de beheerders en aan de gecontroleerde diensten. Als collaterale instelling van het parlement werkt het Rekenhof onafhankelijk ten opzichte van de overheden die het controleert.

Het verslag *Hulp- en dienstverlening aan gedetineerden* is bezorgd aan het Vlaams Parlement. Het verslag en dit persbericht staan op de website van het Rekenhof (www.rekenhof.be).